

LOCKE, BERKELEY VE HUME AÇISINDAN TÖZ SORUNU

Fatma GÜDÜCÜ

Haziran 2022

DENİZLİ

ÖZET

LOCKE, BERKELEY VE HUME AÇISINDAN TÖZ SORUNU

Güdücü, Fatma
Yüksek Lisans Tezi
Felsefe Ana Bilim Dalı
Sistemik Felsefe ve Mantık Programı
Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Alper Bilgehan YARDIMCI

Haziran 2022, IV + 50 sayfa

Bu tezde töz sorununun ampirist filozoflar tarafından nasıl ele alındığı üzerinde durulacaktır. Varlık ve bilgi felsefesini tek bir potada eriten ve felsefenin en eski sorunlarından bir tanesi olan töz sorunu on sekizinci yüzyıl düşünürleri olan Locke, Berkeley ve Hume'un görüşleri çerçevesinde incelenmeye çalışılacaktır. Bu konunun belirlenmesinde töz sorununun felsefenin başlangıcından günümüze kadar devam eden bir sorun olması etkili olmuştur.

Tezin ilk bölümünde töz kavramının tarihsel kökenine ve farklı anlamlarına yer verilmektedir. Ardından töz probleminin tarihsel arka planı Milet'li filozofların görüşleri ile aktarılacaktır. Bu bağlamda Aristoteles'in konuya ilişkin argümanlarına yer verdikten sonra Locke'un epistemolojisi ve temel tezleri ortaya konulacaktır. Tezin ilerleyen bölümlerinde ise Berkeley'in cisimsel töz kavramı hakkındaki görüşleri incelenecek ve son olarak Hume'un töze ilişkin görüşlerine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Töz, Aristoteles, Locke, Berkeley, Hume

GİRİŞ

Aristoteles (1996, 980a) Metafizik adlı eserine ünlü “Bütün insanlar doğal olarak bilmek isterler” sözüyle başlamaktadır. Bu ifadeden anlaşılmaktadır ki insanlar yalnızca yaşamaktan öte doğaları gereği etraflarında olup biten unsurlara ilişkin bilgi elde etmek istemektedirler. Bu bilgi elde etme isteğinin altında yatan sebep yalnızca entelektüel merakı gidermek değil, yaşamış olduğumuz evreni pratik gerekçelerle açıklamak ve anlamlandırmaktan geçmektedir. Dolayısıyla, bilgi ve varlık arasında süre gelen bir ilişki vardır. Bu ilişki yalnızca insanlar tarafından kavranabilmektedir çünkü bilme eylemi insana özgü bir özelliktir. İnsanın varlıkları bilmesi yalnızca duyuları ya da duyumsama aracılığıyla elde ettiği bilgilerden ibaret değildir. İnsan kendi aklını kullanarak duyularının ona sağladığı bilgisinin ötesine geçebilmektedir. Diğer bir deyişle, görünüşün arkasındaki gerçekliği akli ile kavrayabilme yeteneğine sahiptir. Bu kapsamda, evrendeki bütün varlık ve niteliklere dayanak oluşturabilecek temel bir varlık arayışı tarihsel süreç içerisinde töz sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer insanoğlu töze ilişkin bilgi elde edebilirse varlıkları ve onlara ilişkin nitelikleri anlama konusunda bir mesafe kat etmiş olacaktır. Dolayısıyla her düşünür töz kavramına ve bu çerçevede (eğer var ise) belirlediği töze ilişkin çeşitli görüşler ileri sürmektedir. Düşünürlerin belirledikleri tözlere ilişkin farklı motivasyonları vardır. Bu tezin ilk bölümlerinde Antik Yunan düşüncesinde ortaya çıkan töze ilişkin görüşler ve bu görüşlerin altında yatan nedenler irdelenmektedir. Ardından tözü olumlayan rasyonalist düşünürlerin fikirlerine kısaca yer verilmektedir. Tezin son bölümlerinde ise duyu deneyimini ön plana çıkaran Locke, Berkeley ve Hume gibi ampirist filozofların duyu organları aracılığıyla deneyimlenmesi mümkün olmayan töz gibi bir varlığa ve bu bağlamda ortaya çıkan soruna nasıl bir yanıt verdikleri ve nihai olarak tözü kademeli bir şekilde nasıl ortadan kaldırdıklarına yönelik görüşleri aktarılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Altunya, H., & Yeşil, M. (2016). Aristoteles' in Kategoriler Kuramının Ele Alınış Biçimleri. *Beytulhikme: An International Journal of Philosophy*, 6(2).
- Aristoteles (1996). *Metafizik*, çev. Ahmet Arslan, 2. Baskı, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Aristoteles (2016). *Kategoriler*. Çev. Saffet Babür, Ankara: İmge Kitabevi.
- Aristoteles, (1995b). *Metaphysics, The Complete Works Of Aristotle-Volume Two* İçinde, Translated By. R. P. Hardy, R.K.Gaye, Ed. Jonathan Barnes, New Jersey:Princeton University Press.
- Aristotle (1928). *Categoriae* (Çev. E. M. Edghill, Ed. W. D. Ross, The Works of Aristotle, Volume I, içinde). Oxford: Oxford University Press.
- Aristotle (1928). *Metaphysica* (Çev. W. D. Ross, Ed. W. D. Ross, The Works of Aristotle, Volume VIII, Second Edition, içinde). Oxford: Oxford University Press.
- Arslan, A. (2006a). *İlkçağ felsefe tarihi: Sokrates öncesi Yunan felsefesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Arslan, A. (2006b). *İlkçağ Felsefe Tarihi: Sofistlerden Platon'a*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bar-On, A. Z. (1987). *The Categories and The Principle of Coherence, Whitehead's Theory of Categories in Historical Perspective*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Berkeley, G. (1996). *İnsan Bilgisinin İlkeleri Üzerine*. (Çev. H. Turan). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Berkeley, George, *A Treatise Concerning The Principles of Human Knowledge*, Great Books of the Western World, c.35, Chicago, 1952.
- Brentano, F. (1975). *On the Several Sense of Being in Aristotle* (Çev. Rolf George). Berkeley: University of California Press.
- Capelle, W. (2011). *Sokrates'ten Önce Felsefe*, çev. Oğuz Özügül, *Pencere Yayınları: İstanbul*.

- Capelle, W. (2011). Sokrates'ten Önce Felsefe, çev. Oğuz Özügül, *Pencere Yayınları: İstanbul*.
- Cevizci, A. (2009). *Felsefe tarihi*. Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2014). İlk Çağ Felsefesi Tarihi. İstanbul: Say Yayınları.
- Curd, Patricia (2020). "Presocratic Philosophy". In Edward N. Zalta (ed.). Stanford Encyclopedia of Philosophy. Metaphysics Research Lab, Stanford University.
- Curd, Patricia, "Presocratic Philosophy", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/presocratics/>.
- Çevikbaş, S. (1988). Töz Sorununa Eleştirel Bir Bakış (Başlangıçtan Hume'a Kadar). Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hernandez, J. G. (2009). Themes in Ancient and Modern Philosophy.
- Hume, D. (1976). İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma, Çev. O. Aruoba, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Hume, D. (2015). İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme, Çev. E. Baylan, BilgeSu Yayıncılık, Ankara.
- Hume, D. (2017). İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma, Çev. O. Aruoba, Say Yayınları, Ankara.
- Kaçar, E. (2016). "Aristoteles Metafiziğinin Temel İlkeleri ile Aydınlanmada Hakiki Metafizik İddiası Olarak Kant Metafiziği", Dört Öge, Yıl: 5, Sayı: 10, s. 101-112.
- Kirk, Geoffrey; Raven, J. E. (1977). The Presocratic Philosophers: A Critical History with a Selection of Texts. Cambridge University Press.
- Laks, A. (2018). The Concept of Presocratic Philosophy. In *The Concept of Presocratic Philosophy*. Princeton University Press.
- Leibniz, G. W. (1949). Metafizik Üzerine Konuşma, çev. Nusret Hızır, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Locke, J. (2013). İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme, Kabalcı Yayıncılık: İstanbul.

- Long, A. A. (ed.), 1999, *The Cambridge Companion to Early Greek Philosophy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Öktem, Ü. (2003). John Locke ve George Berkeley'in Kesin Bilgi Anlayış. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43(2), 133-149.
- Sarı, M. A. (2007). Bilimde “Tümevarım Sorunu” Üzerine Bir Çalışma, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Sarı, M. A. (2011). Birincil ve İkincil Nitelikler Üzerine Descartes, Locke ve Berkeley. *Yeditepe'de Felsefe*, 57, 150-189.
- Stumpf, S. E. (2003). *Socrates to Sartre and beyond: A history of philosophy*.
- Uygun, B. (2014). *Çağdaş felsefede metafiziğin yeniden yorumlanması: RG Collingwood* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Vamvacas, Constantine J. (28 May 2009). *The Founders of Western Thought – The Presocratics: A diachronic parallelism between Presocratic Thought and Philosophy and the Natural Sciences*. Springer Science & Business Media.
- Yardımcı, A. (2015). Metafizik ve Epistemolojik Solipsizm Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Mavi Atlas*, (4), 190-200.
- Yardımcı, A. B. (2016). Milet Okulu Doğa Filozofları Bağlamında Tanrının İmkânı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1329-1333.
- Yardımcı, A. B. (2020). David Hume'un Nedensellik Eleştirisi Bağlamında Tümevarımsal Akıl Yürütmeye Yönelik Argümanlarının Yeniden Yapılandırılması. E. Sarıkaya (Ed.), *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Teori ve Araştırmalar – Cilt III* (ss. 573-585) içinde. Gece Kitaplığı.
- Yardımcı, A. B. (2020). Ernst Mach'ın Anti-Realizminin Fenomenalist Temeli ve Öznel İdealist Sonucu: Mach Solipsist Bir Düşünür Olabilir mi?. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, 10(2), 469-487.
- Yardımcı, A. B. (2018). Bilimde Sınır Çizme Problemi: Popper, Lakatos, Kuhn ve Sonrası. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Zelyüt, Solmaz (2012). *Dört Adalı*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.